

+ 2 DVD

CSÍKI KÓSTOLÓ IMPRESII CIUCANE A TASTE OF CSÍK

CSÍKI KÓSTOLÓ
Csík hét napban és hetvenhét képen

IMPRESII CIUCANE
Ciucul în șapte zile și șaptezeci și șapte de imagini

A TASTE OF CSÍK
Csík in Seven Days and Seventy-Seven Images

POLGÁR-TÁRS ALAPÍTVÁNY
FUNDAȚIA PENTRU PARTENERIAT
ENVIRONMENTAL PARTNERSHIP FOUNDATION

KIADVÁNY / CARTE

Szerző és szerkesztő / Autor și editor: Daczó Katalin
Előszó / Cuvânt introductiv: Potozky László
Grafika / Design: Forró Botond
Fordítás / Traducere: Daniel Șerban, Richard Schoenbohm

Nyomda / Tipografia: Gutenberg Nyomda, Csíkszereda - www.gutenberg-art.ro
Fényképek / Fotografii: Kristó Róbert
Demeter László (pag. 27. old.), Daczó Katalin (pag. 16, 63. old.), Szabó Ádám (pag. 57. old.), Potozky László (pag. 53. old.),
Pilibáth Attila (pag. 20. old.), Ismeretlen szerző / Autor necunoscut (pag. 97. old)

ISBN 978-973-0-11373-0

DVD

A Csíki kóstoló című film főszereplői / Distribuție film: Weisz Eszter és Bényi Dávid

Megszólalók / Persoane intervievate: Bíró Zoltán, Fogarasi Béla, Gál Antal, Gál Levente, Gál Tímea, Izsák Imre, Izsák Ágnes,
Károly Veronka, Kopacz Csaba, Kovács Áron, Kristóf Ilona, László Attila, Macalik Ernő, Molnár Szabolcs, Szász Marika.

Az adatgyűjtésben segítségünkre voltak / Informații colectate de la: Botár István, Both József, Demeter László, Jánosi Csaba,
Kosza Antal, Mihály Zita, Szabó Szilárd, Szőcs János.

Operatőr-vágó / Operator-editor: Elekes Zsolt
Közreműködött / A colaborat: Szabó Ádám
Design, menü / Design, meniu: Both Rita, Csont Zsombor
Narrátor / Narrator: Harsányi Zsolt és Keresztes Szabolcs
Fordítás / Traducere: Simó Judit, Gina Ștefan, Kristó Boróka

A filmet készítette / Film realizat de: Mementó stúdió, 2010
Rendező-szerkesztő-szöveg / Regizor, editor text: Daczó Dénes és Daczó Katalin

A kiadvány és a mellékelt DVD-k a Polgár-Társ Alapítvány megbízásából és támogatásával készültek
Publicația și DVD-urile au fost realizate cu sprijinul Fundației pentru Parteneriat

Copyright: Polgár-Társ Alapítvány / Fundația pentru Parteneriat - 2011 - www.rep.ro

TARTALOM / CONȚINUT / CONTENTS

ELŐSZÓ CUVÂNT ÎNTRDUCTIV FOREWORD	7
CSÍK HÉT NAPBAN ÉS HETVENHÉT KÉPBN CIUCUL ÎN ȘAPTE ZILE ȘI ȘAPTEZECI ȘI ȘAPTE DE IMAGINI CSÍK IN SEVEN DAYS AND SEVENTY-SEVEN IMAGES	8
CSÍKSZÉK SCAUNUL CIUCULUI CSÍK REGION	9
TERMÉSZETI ÉRTÉKEK MOȘTENIRE NATURALĂ NATURAL HERITAGE	11
BORVIZEK APE MINERALE MINERAL WATERS	31
TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK MONUMENTE ISTORICE HISTORICAL MONUMENTS	41
ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG MOȘTENIRE CONSTRUITĂ BUILT HERITAGE	47
NÉPI ÉRTÉKEK VALORI POPULARE FOLK VALUES	63
LELKI TÁJAKON PEISAJE SPIRITUALE SPIRITUAL LANDSCAPES	81
CSÍKI LEGEK SUPERLATIVE CIUCANE THE SUPERLATIVES OF CSÍK REGION	91

ELŐSZÓ

Annak ellenére, hogy az egész országot lefedő alapítványként működünk, mindig fontos volt, és fontos is lesz számunkra, hogy saját vidékünk értékeinek megőrzéséhez és fenntartható értékesítéséhez hozzájáruljunk. Teszünk ezt különböző környezetvédő, illetve örökségvédő programjaink segítségével, és időnként, a Székelyföld értékeit bemutató kiadványok által. Miután 2005-ben megjelentettük a Székelyföldi fürdők, gyógyhelyek, majd 2009-ben a Székelyföld borvizei című köteteinket, most újabb, ezúttal multimédiás kiadvánnyal, a Csíki kóstolóval jelentkezünk. Ahogy a címe is tükrözi, a könyv, illetve a mellékelt DVD-k ízelítőt nyújtanak Csíkszék gazdag értékkataszteréből. A kötetbe beválogatt, valamint a filmekben bemutatott „csíki legek” gyorsan megismertethetik a látogatóval azt az élő örökséget, amire jogosan büszkék vagyunk. Kellemes lapozgatást és időtöltést!

CUVÂNT ÎNTRODUCTIV

Cu toate că primordial suntem o fundație finanțatoare activă la nivelul întregii țări, totuși considerăm că este foarte important să contribuim și la păstrarea și valorificare durabilă a moștenirii locale a regiunii noastre de domiciliu. Încercăm să atingem acest biectiv atât prin intermediul programelor noastre operaționale axate pe protecția mediului și a moștenirii culturale, precum și prin publicarea din când în când a câtorva publicații mai exigente, care să promoveze acest patrimoniu valoros al Ținutului Secuiesc. După ce în 2005 am publicat o carte despre băile tradiționale ale zonei, iar în 2009 o monografie a apelor minerale, acum venim în fața publicului cu un produs multimedia sub titlul de „Impresii ciucane”. Publicația, respectiv cele două DVD-uri atașate încearcă să ofere o mostră a multiplelor valori din zona Ciucului, prin intermediul căruia orice vizitator poate să perceapă dimensiunea moștenirii locale cu care ne mândrim și noi ca locuitori ai regiunii. Vă doresc lectură și vizionare plăcută!

FOREWORD

Despite the fact, that first of all, we are a grantmaking organization with a national coverage, it is important for us to contribute to the protection and promotion of the region where we are based as a foundation. We are doing this through our environmental and cultural heritage protection programs, and time by time through publications that are promoting the multiple values of Szeklerland. As such in 2005 we published a book about the traditional spas of the region, followed by a monography of the mineral waters of Szeklerland in 2009. Today we present our newest publication, a multimedia product, called „A Taste of Csík”. As the title suggests, the book and the two attached DVD-s try to provide a „taste” of Csík region’s rich heritage. The most important attractions described in the book and presented through a longer movie and 77 video clips offer a first glimpse to visitors about the values that are making the locals to be proud about their region. I wish you a pleasant reading and viewing.

Potozky László

CSÍK HÉT NAPBAN ÉS HETVENHÉT KÉPBN

Turistafilm, mozgóképes kislexikon és egyben fotóalbum ez a kiadvány. Nem útikönyv és nem monográfia. Nem mítoszokat kergetünk, és nem mítoszokat teremtünk – a valódi értékekre, a hozzáférhető látnivalókra, a különlegességekre, a „legfinomabb csíki falatokra” hívjuk fel a figyelmet. Egy sajátos válogatást nyújtunk, helyi szemmel, Csíkszék legkiemelkedőbb értékeiről. Ezeket keresik fel a filmben szereplő magyarországi turisták is, akik megtapasztalnak, kipróbálnak, megnéznék mindent, amit lehet. Csík természeti értékeivel, épített örökségével, történelmi emlékhelyeivel és lelki tájaival ismerkedhet az érdeklődő, miközben eljut a legkisebb csíki faluba, a legmagasabb hegyre, vagy a világ legrégebb, eredeti helyén álló székely kapujához is...

Eredetileg a turistafilm ötlete született meg, de mivel a számos élmény, benyomás mellett a látnivalók adatolt, száraz bemutatása nem illeszkedett a filmbe, illetve a hét itt töltött napba minden fontosnak tartott helyszín felkeresése nem férhetett bele, ezért készült el a turistafilmen kívül hetvenhét csíki látnivaló, érték-kép kislexikon-szerű mozgóképes bemutatása. Megjegyzem, hogy ez nem minden: Csík nem csak hetvenhét, de hétszázhetvenhét különlegességet is tud nyújtani, nem csak az idelátogatóknak, hanem az itt élőknek is. Talán éppen ezt bizonyítja ez a szubjektív válogatás, amelynek jelen formájában egy fotóalbum nyújt keretet, így az is betekintést nyerhet Csíkszék titkaiba, akinek mindössze néhány perce, de az is, akinek ráérős ideje van vidékünk megismerésére.

CIUCUL ÎN ȘAPTE ZILE ȘI ȘAPTEZECI ȘI ȘAPTE DE IMAGINI

Prezentul material se dorește a fi o publicație interactivă, care cuprinde în ea filme turistice, glosar în imagini și foto-album. Așadar, nu este un ghid turistic și nici monografie. Nu sunt create legende și nu se urmăresc mituri, ci se dorește atragerea atenției asupra adevăratelor valori, prin care să fie evidențiate atracțiile accesibile, particularitățile zonei, „cele mai renumite bucate ciucane”. O lucrare care cuprinde selecția unică a celor mai evidențiate valori ale Ciucului, văzută prin prisma propriilor locuitori. Frumusețile sunt căutate și de turiștii maghiari din Ungaria, care văd, încearcă, experimentează tot ceea ce se poate. Iubitorul de frumos poate cunoaște Ciucul cu valorile sale naturale, cu patrimoniul construit, cu siturile comemorative și nu în ultimul rând peisajele mirifice, chiar dacă vizitează de la cea mai mică localitate, până la cel mai înalt munte, ori cea mai arhaică lume, cu porțile specifice secuiești... Inițial ideea s-a născut sub forma unui simplu film turistic, dar cum pe parcursul filmărilor impresiile trăite au fost profunde datorită imaginilor mirifice văzute, o prezentare simplă nu s-ar fi integrat în prezentarea filmului, respectiv cele 7 zile petrecute în zona Ciucului nu ar fi încăput în prezentarea întregii așezări, tocmai de aceea s-a realizat pe lângă un film turistic și cele 77 de obiective turistice, prezentarea glosarului cu imagini vii, valoroase. Doresc să menționez că materialul nu este exhaustiv: Ciucul poate fi descris nu doar în șaptezeci și șapte, ci și în șapte sute șaptezeci și șapte de imagini inedite, nu doar pentru turiști, ci și pentru locuitorii așezării. Poate că tocmai acest fapt evidențiază caracterul subiectiv al selecției, care în forma realizată ilustrează cadrul unui foto-album. Astfel, doar așa se poate primi o perspectivă a frumuseților enigmatice ale Scaunului Ciucului atât persoanelor care se află în trecere, dar și aceluia care și-au propus cunoașterea așezării noastre.

Daczó Katalin

CSÍKSZÉK

A Magyar Néprajzi Lexikon szerint Csíkszék az Olt felső medencéje, amelyet a Keleti-Kárpátok és a Hargita vesznek közre. 1876-ig önálló közigazgatási egység volt, ekkor alakult vármegyévé. A történelmi Csíkszékhez tartozik Gyergyó és Kászon fiúszék is. Csík az 1968-as közigazgatási átszervezés óta Hargita megye része, hivatalos szervezeti egységként nem létezik, bár a szóhasználatban gyakori a csíki, a csíkszéki megnevezés, és erős a csíki identitástudat. Központja és legnagyobb városa, Csíkszereda, egyben a megyeközpont is. Csík lakossága túlnyomóan magyar nemzetiségű és római katolikus.

SCAUNUL CIUCULUI

Conform Dicționarului Etnografic Maghiar, Scaunul Ciucului se află în bazinul superior al Oltului, înconjurat de Carpații Orientali și de Munții Harghita. Până în anul 1876 a funcționat ca unitate administrativă teritorială independentă, anul în care a devenit comitat. Îi aparțineau și Scaunul Gheorghenilor și cel al Casinului. După reorganizarea administrativ-teritorială din 1968 face parte din județul Harghita. În prezent nu există ca teritoriu administrativ oficial dar în limbajul și în conștiința oamenilor este puternic înrădăcinat. Reședința și totodată cel mai mare oraș al județului este Miercurea Ciuc. Majoritatea locuitorilor din scaunul Ciucului are naționalitate maghiară și religia romano-catolică.

CSÍK REGION

According to the Hungarian Ethnographic Dictionary, Csíkszék is situated in the upper basin of the Olt River surrounded by the East-Carpathians and the Hargita Mountains. In 1876, it was an independent administrative unit, and then it was transformed into a province. Gyergyó and Kászon belong to the historical Csíkszék. It doesn't exist as an official unit, although in everyday conversation the Csíkszék name is often used. The identity consciousness of the population of Csíkszék is strong. The largest town and the county seat is Csíkszereda. Most of the population is Hungarian and Roman Catholic.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK
MOȘTENIRE NATURALĂ
NATURAL HERITAGE

CSÍKSZÉK NÖVÉNYVILÁGA

Csíkszék növényvilága európai-eurázsiai eredetű. Jellemzője a domborzatnak megfelelő függőleges övezetesség. A medencét határoló hegyek lejtőit, valamint a gerinceket erdős vegetáció, mogyorósok, másodlagosan kialakult füves területek borítják. A nagy kiterjedésű, lapos, Olt menti medencealjzatot ártéri rét és tőzeglápok alkotják, amelyeknek kiterjedése, a sorozatos lecsapolások következtében egyre csökken. Az erdőállomány túlnyomó része lucfenyőből áll, de előfordul jegenyefenyő és telepített vörösfenyő, emellett keveredhet bele bükk, nyír és nyár is – foglalta össze Jánosi Csaba geológus.

FLORA DIN SCAUNUL CIUCULUI

Bogăția floristică este de origine europeană-aurasiatică. Se caracterizează prin verticalitate zonală conformă cu relieful. Pantele și crestele munților sunt acoperite de păduri, alunișuri și pășuni. În Lunca Oltului se întind câmpii și tinoave care își reduc din ce în ce mai mult suprafețele în urma desecărilor. Predomină pădurile de molid, dar există și păduri de brad și de zadă în care se mai găsesc fagi, mesteceeni și plopi, conform geologului Jánosi Csaba.

FLORA OF CSÍKSZÉK

The flora of Csíkszék is of European-Eurasian origin. Mountain slopes and ridges are covered by forests, pastures and clearings. The Olt Meadow is formed of bogs and plains, but its surface is constantly increasing because of the drainage. Spruce forests prevail, but there are forests of pine and larch, and also beech, birch and poplar can be found, according to geologist Jánosi Csaba.

CSÍKSZÉK ÁLLATVILÁGA

Csíkszék gerinces faunája rendkívül változatos. A nagy kiterjedésű vizes élőhelyeken jelen van többek között a csuka, a paduc, a keszeg, a fenékjáró küllő, a pisztráng, a barna és a zöld varangy, a kecskebéka, a gyepi-, a tavi és a mocsári béka, a vízisikló és a mocsári teknős. A vidék legismertebb madara a fehér gólya, ugyanakkor se szeri, se száma az énekes madaraknak: pacsirtaféléknek, fecskéknek, gébicseknek, cinegéknek, seregélyeknek. A nagy testű emlősállatok közül Csíkban jelentős számú medve, farkas, róka, hiúz, valamint gímszarvas, őz és vaddisznó él.

FAUNA SCAUNULUI CIUCULUI

Fauna vertebratelor din Scaunul Ciucului este extrem de variată. În întinsele zone umede sunt prezente, printre altele, știuca, scobaru, plătica, păstrăvul, porcușorul, broasca râioasă verde, broasca mică de lac, broasca mare de lac, broasca roșie de munte, broasca de mlaștină, șarpele de casă și broasca țestoasă de apă. Printre păsările zonei cea mai cunoscută este barza dar există nenumărate păsări cântătoare: ciocârlia, rândunica, sfrânciocul, pițigoiul, graurul. Printre mamiferele mari se numără ursul, lupul, vulpea, râsul, cerbul, căprioara și mistrețul.

FAUNA OF CSÍK REGION

The fauna is particularly diverse. In vast areas of aquatic wetland habitats live pike, eel, trout, different frog and snake species. The best known bird of the area is the white stork, but there are many kinds of passerine birds: larks, swallows, starlings, tits. Among the large mammals with bigger populations are brown bears, wolves, foxes, lynx, deer, and wild boar.

A MADARASI HARGITA

A Hargita-hegység a Keleti-Kárpátok központi csoportjának leghosszabb és legfiatalabb vulkáni hegysége. Legmagasabb csúcsa a Madarasinak nevezett részen van és 1801 méter magas. Itt üdülő és kirándulóközpont alakult ki, amely főként télen látogatott. A telepnek összesen 4,8 km-nyi sípályája van 1500-1760 méter tengerszint feletti magasságban. A sítérp december közepétől április közepéig hóbiztos, kedvező időjárás esetén a szezon május közepéig tart. A hóágyúknak köszönhetően kedvezőtlen időjárás esetén is megfelelő a hóminőség. A sípályákat hótaposógép segítségével folyamatosan karbantartják. A területen éjjelnappali hegyimentő-szolgálat üzemel.

HARGHITA - MĂDĂRAȘ

Munții Harghita sunt cea mai lungă și cea mai tânără parte a lanțului vulcanic din centrul Carpaților Orientali, vârful cel mai înalt fiind Vârful Mădăraș (1801 m). Este unul dintre cele mai frecventate locuri turistice de iarnă. Stațiunea are în total 4.8 km de pârtii de schi, la 1500–1760 metri altitudine. Sezonul de schi durează de la mijlocul lunii decembrie până la mijlocul lunii aprilie. În condiții meteorologice favorabile sezonul se poate prelungi și până în mijlocul lunii mai. Pârțiile sunt dotate cu tunuri de zăpadă, astfel se poate schia și în condiții meteo neprielnice. În sezon supravegherea pârtiilor de către echipele de salvamont este asigurată non-stop.

THE MADARASI-HARGITA MOUNTAIN

The Hargita Mountain Range is the longest and youngest volcanic mountain range of the central part of the Eastern-Carpathians. Its highest peak, at 1801 m, is in the Madarasi-Hargita. The mountain-resort functioning here is visited mainly in winter. There is a 4.8 km long ski slope at a height of 1500-1700 m above sea level. The skiing season lasts from the middle of December to April or May. The quality of snow is assured by snow-guns. The ski slope is also maintained in good quality. The mountain rescue service functions non-stop.

AZ EGYESKŐ

Figyelemre méltó látványosság az üledékes kőzetekből felépült Hagymás-hegység számos megkapó sziklaformációja, köztük is a dacosan égbe magasodó Egyeskö, valamint szűkebb és tágabb környezete: a Nagy-Hagymás, a Fekete-Hagymás, vagy az Öcsém oldalában lévő Ördögmalom. Az Egyeskö legmagasabb, messzire virító tornya 1608 méter magas. Lábánál, 1504 méter tengerszint feletti magasságban menedékház található. Az Egyeskö és környéke a Békási szoros-Nagyhagymás Nemzeti Park része, szigorúan védett övezet.

PIATRA SINGURATICĂ

Formațiunile stâncoase din Masivul Hășmașul Mare, format din roci sedimentare, ne oferă o priveliște deosebită. Din rândul lor se înalță semeț spre cer Piatra Singuratică, având 1608 m. Impozantul „turn de stâncă” împreună cu Hășmașul Mare, Hășmașul Negru și Morile Dracului de pe Öcsém pot fi admirate chiar și de la distanță. La poalele ei se află o cabană, la 1504 m altitudine. Piatra singuratică și împrejurimile ei fac parte din Parcul Național Hășmașul Mare – Cheile Bica-zului și este o zonă strict ocrotită.

THE LONE STONE

Of the many sedimentary rock-formations in the Hagymás Mountains, the most breathtaking is the so called Lone Stone (or the Egyeskö in Hungarian). The peak of this rock is at 1608 meters. At the bottom of the Stone, at 1504 meters above the sea level, you can find a rest-house, which was built in 1932. There are several tourist routes leading to the rest-house. You can even climb to the peak of the rock, but this certainly is a risky feat. The Lone Stone and its surroundings are part of the Békási Gorge-Nagyhagymás National Park, a very important nature reserve.

AZ OLT FORRÁSA

Székelyföld egyik legszebb helyén, a Balánbánya fölötti Kovács Péter dűlőben tábla jelöli az Olt forrását, vagyis az Olt egyik forrását, ugyanis egyes szakértők a Sípos-kő északkeleti oldalán eredő Sóvető patakát jelölik meg az Olt forrásaként. A folyó 86 km-t tesz meg, amíg átszelve a Csíki medencét megérkezik a Tusnádi szorosba. Ezidő alatt 171 kisebb-nagyobb patak vizét gyűjti össze. A folyó teljes hossza 670 km, vízgyűjtő területe 24.010 km². A Vöröstoronyi-szorosnál töri át a Kárpátokat, majd Havasalföld és Olténia határát képezi egészen a Dunáig.

IZVORUL OLTULUI

Într-unul dintre cele mai pitorești locuri din Ținutul Secuiesc, în cătunul lui Kovács Péter, deasupra Bălanului, o tăbliță indică unul dintre izvoarele râului Olt. Unii specialiști indică drept izvor al Oltului pâraul Sóvető, izvorând din partea nord-estică a locului numit Sípos-kő. Râul Olt parcurge 86 km până la strâmtoarea Tușnad, colectând apele a 171 de pâraie mai mici și mai mari. Lungimea totală a Oltului este de 670 km, având un teren de acumulare de 24.010 km². Străbate Carpații la Pasul Turnu-Roșu, despărțind apoi Muntenia și Oltenia, până la vărsarea lui în Dunăre.

THE SPRING OF THE OLT RIVER

The Spring of the Olt River is located in one of the most wonderful places of Seklerland. It is in the Kovács Péter mountain pass above Balánbánya. In fact, it is one of the Olt's springs, because some experts consider the Sóvető stream as being the Olt River's spring. They say both places are marked. Here, at the spring of the Olt River, the two mountains meet, the slate reaches the limestone and this mountain-pass divides the water collecting zone of the Maros and the Olt River. The Olt River is 670 km long; its water-collecting area is 24.010 km². It breaks through the Carpathians at the Red Tower Canyon then it forms the border of Wallachia and Oltenia up to the Danube.

A CSÍKSZENTTAMÁSI FENEKETLEN TÓ

Csíkszenttamás határában, a Csonkatorony alatt levő, tíz méter átmérőjű Feneketlen tó tulajdonképpen egy bűvópatakként feltörő, bővizű karsztforrás – véli Jánosi Csaba geológus. Eredete a kristályos mészkőből felépült Gréces, Emésztőnek nevezett bűvópatakjánál keresendő, amelyről a néphit azt állítja, hogy az ott bedobott réce a Feneketlen tóban köt ki. Érdekessége, hogy viszonylag magas, 21-23 fok a hőmérséklete, így kemény teleken sem fagy be.

LACUL FĂRĂ FUND DIN TOMEȘTI

Geologul Jánosi Csaba afirmă că acest lac aflat la poalele Turnului Ciunt din Tomești este alimentat de un pârâu subteran, ieșind la suprafață din muntele calcaros Greșes. După credința populară dacă arunci ceva în acest pârâu acesta iese tocmai în lac. Apa lacului are o temperatură de 21-23°C, deci nu îngheață niciodată.

THE BOTTOMLESS LAKE OF CSÍKSZENTTAMÁS

At the border of Csíkszenttamás village, by the Csonkatorony (Broken Tower), the 10 m diameter Bottomless Lake, is a subterranean stream – says geologist Jánosi Csaba. It wells up from the Gréces limestone and it comes from the Emésztő subterranean stream; local tradition says that if you drop something in that stream it comes out in the lake. The temperature of the water is relatively high, 21-23°C, so it does not freeze even in cold winters.

A TUSNÁDFÜRDŐI CSUKÁS TÓ

A Sólyomkő alatt csillogó, Oltból táplálkozó mesterséges tavat, a Csukás tavat 1894-ben hozták létre. Az 1920-as években élte fénykorát. 1948 után a tusnádfürdői fürdőtelep működtetését állami vállalat vette át és a két hektáros, három méter mély Csukás tó közepét vörös csillag díszítette. Télen korcsolyapályaként használták. 2000 után magántulajdonba került. Közéleben létesül Székelyföld első élményfürdője.

LACUL CIUCAȘ DIN BĂILE TUȘNAD

Situat la poalele Stâncii Șoimilor, lacul artificial Ciucaș a fost înființat în anul 1897. După 1948 stațiunea balneoclimaterică a trecut în proprietatea statului iar în mijlocul lacului, aflat pe o suprafață de două hectare și având trei metri adâncime, a fost instalată o stea roșie. Iarna a funcționat ca patinoar. După anul 2000 lacul a fost trecut în proprietate privată. În apropierea lui se construiește primul aquaparc al Ținutului Secuiesc.

LAKE CSUKÁS FROM TUSNÁDFÜRDŐ

This artificial lake was created in 1894, and it gets its water from the river Olt. Its golden era was in the 1920s, and since 1948 this lake and its spa was run by a state-owned company. The lake itself is 3 meters deep and covers 2 acres. In the Communist era, the middle part of the lake was ornamented with a red star. In winters it was used as an ice-skating rink. It became a private property in 2000. Here will be built the first aqua park in Harghita County.

A SZENT ANNA TÓ

A Szent Anna-tó Dél-kelet Európa egyetlen épségben megmaradt vulkáni krátertava. Oligotróf jellegű, tápanyagokban szegény tó, pusztán az esővíz táplálja. A néphagyomány szerint ez a tengersiz egy feneketlen tó, amely kapcsolatban van a tengerrel és egy óriási kígyó lakik benne. Orbán Balázs idejében a tó legnagyobb mélysége mintegy 12,5 méter volt, jelenleg a 6,5 métert sem éri el. Kiterjedése csaknem húsz hektár, kerülete 1712 méter. A szakértők szerint megkezdődött a majdnem tízezer éves tó tőzegesedésének folyamata, és fokozott védelemre szorul, hogy ne kerüljön olyan állapotba, mint az ikerkráterben fekvő Mohos tőzegláp.

LACUL SFÂNTA ANA

Este singurul lac vulcanic din sud-estul Europei, rămas intact. De tip oligotrof, lacul este sărac în substanțe minerale. Este alimentat de apa pluvială. Conform legendelor populare, este un lac fără fund, comunicând cu marea, iar în el trăiește un șarpe uriaș. În timpul lui Orbán Balázs lacul avea o adâncime de 12,5 m, iar în prezent nu atinge nici 6,5 m. Are o suprafață de circa 20 hectare, iar circumferința este de 1712 m. Conform specialiștilor, a început colmatarea lacului, de aceea are nevoie de ocrotire deosebită, spre a nu ajunge la soarta tinovului Mohoș, aflat în craterul geamăn al lui.

THE SAINT-ANN'S LAKE

It is the unique intact volcanic crater-lake of South-East Europe. It has an oligotrophic character; it is fed only by rainwater. The legend says that it is a bottomless lake connected to the sea and in it dwells a giant snake. In Orbán Balázs's time its greatest depth was 12.5 m, now it's less than 6.5 m. Its surface area is almost 20 hectares; its shoreline is 1712 m. According to the specialists, the process of becoming a peat-bog for this ten thousand year old lake has begun, thus it needs increased protection to delay its becoming like the Mohos Peat-bog, formed in its twin-crater.

A MOHOS TŐZGLÁP

A Mohos tőzegláp a Hargita hegység vulkanikus vonulata utolsó, legdélibb tömbjének, a Csomád hegység két ikerkráterének egyikét tölti ki (a másik kráterben található a Szent Anna tó). A két kráter keletkezését tekintve megoszlanak a vélemények. Legújabb kutatások szerint a Mohos kráterét egy vulkáni robbanást követően a kráter peremén felhalmozódó robbanási termékek hozták létre, míg a Szent Anna tó krátere a lávakamra beszakadásával keletkezett. A lassan feltöltődő kráter tőzeglápjában a negyedidőszak eljegesedésének növényvilágából fennmaradt fajok élnek, többek között tőzegmoha, tőzegrozsmaring, és harmatfű.

TINOVUL MOHOȘ

Tinovul Mohoș se situează în blocul sudic al Munților Harghita, umplând unul din cele două cratere gemene ale Muntelui Ciomat. În celălalt crater se află Lacul Sf. Ana. În legătură cu apariția celor două cratere s-au format opinii divergente. În baza ultimelor cercetări craterul Mohoș s-a format în urma unei explozii vulcanice cu acumulare de materie pe pereții craterului prin exploziile repetate, pe când Lacul Sf. Ana s-a format prin prăbușirea suprafeței în care s-a acumulat lavă. Încet, craterul s-a încărcat cu mușchi de turbă, iar perioada de glaciație a dus la existența unor specii de plante ca mușchii și turba, respectiv roua cerului.

MOHOS PEAT-BOG

The Mohos Peat-bog is situated in the southern block of the volcanic Hargita Mountains, in one of the Csomád Mountain's twin craters. In the other crater is situated the Szent Anna Lake. Opinions concerning the creation of the craters differ. The latest research shows that with the eruption at the end of the glacial era a crater was formed, the Mohos; the other, the Szent Anna Lake, was formed due to the out flow of the lava. In the slowly filling crater's peat moss live species from the Quaternary glaciation period, such as sphagnum moss, bog rosemary (*Andromeda polifolia*) and the common sundew (*Drosera rotundifolia*).

A KERЕКLEVELŰ HARMATFŰ

A Mohos tőzegláp egyik, Európa-szer-
te is ritkaságnak számító, védett hús-
evő növénye a kereklevelű harmat-
fű. Az apró növény, amely a szakértők
szerint tizenkétezer éve él itt, évente
egyszer virágzik. A kereklevelű har-
matfű ragacsos leveleivel késő őszig
táplálkozik, szúnyogot, hangyát, ki-
sebb legyet és pókot is képes meg-
emészteni. Társa, a Mohosban szintén
megtalálható hosszúlevelű harmatfű,
akár egy szitakötő elfogyasztására is
képes.

ROUA CERULUI

Una dintre principalele atracții, pen-
tru turiștii care vin în rezervația flo-
ristică Tinovul Mohoș al județului Har-
ghita, este o plantă carnivoră. Roua
cerului este o plantă carnivoră minus-
culă care se hrănește cu insecte. Insec-
tele - furnici, muște și păianjeni - sunt
ademenite cu tentaculele acoperite cu
picături de sevă otrăvitoare. Perechea
ei, roua cerului cu frunze înguste poa-
te consuma chiar și o libelulă.

DROSELA ROTUNDIFOLIA

It is one of the protected carnivorous
plants of the Mohos Peat-bog,
considered a rarity in Europe. The
small plant, which - according to the
specialists - has lived here for twelve
thousand years, flowers once a year.
With its sticky leaves it catches and
digests mosquitoes, ants, smaller flies
and spiders. Its long-leafed pair can
digest even a dragonfly.

A TORDA VÖLGYE

Torda völgye szerencsés találkozás a különböző értékeknek. A 15. századi Szent János templom környékén tanösvényt alakítottak ki a természetvédők. A tócsákban, vizes élőhelyekben gazdag környezet Demeter László biológus adatai szerint az egyik legnagyobb ismert mocsári-béka populációnak az élőhelye Romániában. A közelmúltban, a csíki tócsákban öt új romániai rákfajt is azonosítottak a szakértők.

VALEA TORDEI

În Valea Tordei se poate constata în-tâlnirea norocoasă a diverselor valori. În jurul bisericii Sfântul Ioan, clădită în secolul al XV-lea, specialiștii în protecția mediului au realizat o potecă tematică. Conform cercetărilor biologului Demeter László Valea Tordei este una dintre cele mai importante așezări mlăștinoase, un mediu propice broaștelor de baltă din România. În perioada nu prea îndepărtată, în băltoacele ciucane biologul a descoperit cinci noi specii de rac pentru fauna României.

TORDA VALLEY

It is a lucky meeting point of several treasures. Environmentalists marked an educational trail next to the Saint John's church built in the 15th century. This wetland is considered by biologist László Demeter as one of the richest habitats of the moor frog in Romania. Experts have recently identified here five new species of crayfish up to now unknown in Romania.

POGÁNY-HAVAS

Csíkszépvíz határában, a Gyimesi hágótól északra feltornyosuló Pogány-havas, a legdélebbi nyúlványa annak a dolomit tömbnek, amely a Nagy-Hagymás hegységet és a Naskalatot alkotja. A hegyen több olyan növényfaj él, amely ámulatba ejti a kutatókat is – véli Demeter László biológus. Ilyen a kora tavasszal virágzó tatógó kökörtő, az augusztusban virágzó fekete zászpa, a fűrtös gyöngyike vagy a zergeboglár. A Pogány-havas jelentős részét a szépvíziek havasi kaszálóként használták, és ez is hozzájárult a páratlanul gazdag növényvilág fennmaradásához. A Pogány-havas része a Csíki-havasok Madárvédelmi Natura 2000 területnek. A tető közelében többek között nagy őrgébics, mezei pacsiót és ragadozómadarakat (darázsölyvet, egerészölyvet, karvalyt) láthatunk.

MUNTELE PĂGÂNULUI

Este poziționat la granița localității Frumoasa, la nord de Pasul Ghimeș, fiind falia cea mai de sud a Munților Hășmașul Mare și Nășcălat. Pe munte cresc mai multe specii de plante, care prin frumusețea lor uimesc până și privirea specialiștilor, susține botanistul *Demeter László*. Astfel, sunt plantele erbacee, care înfloresc în ajunul primăverii, iar în august sunt întâlnite florile negre de spânz sau bulbuci. Vegetația Muntelui Păgânului este valorificată prin cosire, în cea mai mare parte de locuitorii din Frumoasa, activitate care de altfel contribuie la menținerea vegetației. Muntele Păgânului face parte din Munții Ciucului și este inclusă în cadrul ariei protejate de importanță avifaunistică Natura 2000. În apropierea vârfului, printre altele, pot fi întâlnite sfrâncioci uriași, ciocârlia de câmp și păsări de pradă (uliul, șoimul, ereți).

POGÁNY-HAVAS

Close to Csíkszépvíz, north toward the Gyimes pass, is situated the Pogány-havas (Pagan-mountain), part of the dolomite block that forms the Nagy-Hagymás and the Naskalat Mountains. On the hill live a number of plant species that, in opinion of biologist *László Demeter*, surprise even the researchers. Such is the early spring-blooming gaping anemone, the black false hellebore, blooming in August, the grape hyacinths and the globe-flower. The greatest part of Pogány-havas is used by the inhabitants of Csíkszépvíz for mountain hay fields contributing in this way to the preservation of this rich flora. Pogány-havas is part of the Csík Mountains Natura 2000 Bird Protection Area. Also here you can find skylarks and predatory birds (honey buzzards, buzzards, sparrowhawks).

BOLDOGASSZONY PAPUCSA

A boldogasszony papucs a vidék egyik fokozottan védett növénye. A pompás orchidea-faj a leírások szerint magányos. Néha 2–3 virága van. Négy keresztbe álló, bíboros-barnás lepellevelle között díszlő, sárga színű, papucs alakú mézajkáról kapta nevét. Népi neve: papucsvirág. Cserjés, árnyas, meszes talajú helyeken él. Pogányhavason, Szent László kútjának környékén több példány is virágzik május-júniusban. Erősen veszélyeztetett növény, csodálni szabad, leszedését szigorúan bünteti a törvény!

PAPUCUL DOAMNEI

Papucul doamnei este o plantă protejată și face parte din specia orhideelor. Conform descrierilor este o plantă singuratică. În anumite cazuri are 2-3 flori. Este compusă din 4 petale dispuse în cruce, cu frunze late și nervuri proeminente, între frunze străjuind floarea cu forma lui de păpușel de catifea, după care și-a primit și numele. Trăiește în locuri calcaroase, umbrite cu arbuști. Pe Muntele Păgânului, lângă fântâna Sf. László înfloresc numeroase exemplare în perioada mai – iunie. Este o plantă strict protejată, pe cale de dispariție, ea încântând privirea oricui, culegerea ei fiind interzisă prin lege.

LADY'S SLIPPER

It is one of the highly protected plants of our county. This species of orchid grows solitarily. Sometimes it has 2-3 flowers. Its popular name is „slipper flower”. It got its name from its slipper like yellow flowers hidden among the brownish leaves. It lives in shadowy places, in calciferous soil. In Pogányhavas, near Saint László's fountain, the lady slipper will flower in May and June. It is a highly endangered plant; it can be admired, but taking or damaging it is punished by law.

A CSÍKSZENTKIRÁLYI BORSÁROS LÁP

A Csíki-medence sajátos arculatú laptípusa az eutróf borvizes láp, amely szénsavas ásványvizekben gazdag területeken alakult ki. Húvös, nedves mikroklímájának köszönhetően, a többi láphoz hasonlóan számos jégkorszaki növényfajt őriz. A csíkszentkirályi Borsáros láp is a borvizes lápok sorába tartozik. Az akadémia javaslatára már 1939-ben védetté nyilvánították, ez viszont nem óvta meg a lecsapolástól, és más súlyos károsodásoktól. Csíkszéken hivatalosan tizenhárom védett láp van.

MLAȘTINA BORSÁROS

Mlaștină tipică a depresiunii Ciucului este mlaștina eutrofă cu apă minerală, care se creează pe suprafețe bogate în ape minerale carbogazoase. Datorită microclimei răcoroase și umede, ea găzduiește o mulțime de plante din epoca glaciară. Mlaștina Borsáros din Sâncrăieni se înscrie în rândul mlaștinilor cu apă minerală. La propunerea Academiei ea este considerată arie protejată, încă din anul 1939, dar protejarea nu a putut să o salveze de la desecare și de la alte intervenții umane.

THE BORSÁROS BOG IN CSÍKSZENTKIRÁLY

The specific eutroph type bogs of the Csíki basin are rich in carbonic mineral-water springs. Thank to their cool, wet micro-climate they preserve several species of glacial-age plants. The Borsáros bog is rich in mineral waters. At the proposal of the Academy it was declared a protected area in 1939, but this status didn't stop its drainage and other severe damages. There are thirteen protected bogs in Csíkszék.

GÓLYAPARADICSOM

2008-ban országos rekordot döntött Csíkszentsimon község a lakott gólyafészkek számát illetően. Ekkor a község területén 43 ilyen gólyafészket számoltak a szakemberek. A Csíki-medence egyik plusz különlegessége, hogy ilyen nagy tengerszint feletti magasságon, 650 méteren máshol nem költenek gólyák ilyen számban Európában. Demeter László biológus szerint a gólyák több okból is szeretik a Csíki-medencét és főleg Alcsíkot: sok a vizes kaszálórét, kisparcellás gazdálkodás, és a lakosság is pártfogolja őket. A legtöbb gólyafészkek Csíkszentsimon és Csatószeg mellett Csíkszentimrén, Csicsóban és Madéfalván van. A Csíki-medencében mintegy százhusz lakott gólyafészket tartanak nyilván.

PARADISUL BERZELOR

În anul 2008, comuna Sânsimion a depășit recordul la numărul cuiburilor de berze locuite. În anul respectiv, la nivelul comunei, au fost numărate de specialiștii ornitologi un număr de 43 de astfel de cuiburi. Pentru depresiunea Ciucului a fost ceva inedit, având în vedere altitudinea așezării, la 650 m, în alte locuri din Europa berzele nu stăruiesc în număr atât de mare. În baza celor spuse de biologul Demeter László berzelor le place Depresiunea Ciucului, cu precădere partea Ciucului de Jos: sunt foarte multe lunci mlăștinoase.

STORKS' PARADISE

In 2008, Csíkszentsimon was declared the village with the most stork nests. In that year the specialists registered 43 stork nests. This is the only place in Europe where at this height above sea level - 650 m - storks hatch in such a great number. Biologist Demeter László explains this fact as related to the existence of wet hayfields and small farms. The inhabitants also protect the storks. Most of the stork nests are near Szentsimon and Csatószeg, in Csíkszentimre, Csicsó and Madéfalva. There are 120 active stork nests in the Csík basin.

CSÍKHAL (RÉTI CSÍK)

Több szerző (Orbán Balázs, Vitos Mózes) és az idősebbek visszaemlékezései szerint a folyószabályozás előtt a réti csík tömeges volt a Csíki-medence ártéri mocsaraiban, és a lakosság nagy mennyiségben fogyasztotta. Ez az oka annak is, hogy többen a Csíki-medence nevét ettől a fajtól származtatják. A réti csík elterjedési területe óriási, de nemzetközi szinten védett, szerepel a Natura 2000-es fajlistán, mivel élőhelyei az utóbbi évszázadban nagymértékben visszaszorultak Európában. Az eddigi kutatások szerint a Csíki-medencében főként Csíkszentsimon és Csatószeg környékén maradtak fenn kis populációi.

ȚIPARUL

După datele mai multor autori (Orbán Balázs, Vitos Mózes) și după cum povestesc bătrânii, înainte de reglarea râurilor țiparul trăia în număr mare în apele și bălțile din Ciuc iar locuitorii îl consumau în cantități mari. De aceea unii cercetători susțin, că însuși numele Ciucului se trage din numele acestui pește, numit în limba maghiară „csíkhal”. Țiparul este protejat pe plan internațional și este trecut pe listele Natura 2000, pentru că în secolul al 20-lea habitatul lui a devenit din ce în ce mai restrâns. Astăzi în regiunea Ciucului mai cunoaștem populații mici de țipari cu precădere în zona Sânsimion -Cetățuia.

THE MEADOW LOACH

According to several authors (Orbán Balázs, Vitos Mózes) and the memories of the older people, before river control in the Csík basin the marshes of the river flats were full of the meadow loach. The population ate plenty of meadow loach. That's why many people derive the name of the Csík basin from this species. The area in which the meadow loach found is very large, but it's an internationally protected species. It is included in the Nature 2000 list because its habitat has been repressed in Europe. The scientists claim that small populations of the meadow loach still exist in the surrounding of Szentsimon and Csatószeg.

SZÁZADOS FÁK

Hargita megye védett öreg fáinak és arborétumainak 2005-ben, megyei tanácsi határozattal elfogadott jegyzéke mindössze tizenegy fát és öt arborétumot tartalmaz. A Csíki medencében hat védett faóriás és egy arborétum található. Védett fák többek között a csíksomlyói nyárfák, amelyek néhai Pál Gábor volt gimnáziumigazgató parasztkorok házáat keretezik, és amelyeket 1890 körül ültetett az épület tulajdonosa. A csíkszeredai Vártéren álló, több mint négy méter kerületű hegyi szil életkorát 400 évesre becsülik. Bár a fenyő Csík jelképe, fenyőfák nincsenek a védett fák sorában és azt sem lehet tudni, pontosan mekkora a legmagasabb csíki fenyő. Az általunk, erdési segítséggel felkeresett és lemért tusnádfürdői szálfá minden bizonnyal a turisták számára is elérhető fenyők közül a legmagasabbak között van 42 méteres magasságával.

ARBORI SECULARI

Lista copacilor și a arboreturilor protejați din Județul Harghita, adoptat în 2005 prin hotărârea Consiliului Județean Harghita conține numai 11 copaci și 5 arboreturi. În bazinul Ciucului se regăsesc 6 arbori uriași și un arboret protejat. Între arborii ocrotiți din regiune se află plopul din Șumuleu Ciuc, din grădina fostului director de liceu Pál Gábor care au fost sădiți în jurul anului 1890, și ulmiul din parcul din fața Cetății Mikó a căror vârstă se apreciază ca fiind de 400 de ani. Cu toate că bradul este simbolul regiunii, acesta nu se regăsește pe lista copacilor protejați și nici nu se știe ce înălțime are cel mai înalt brad din Ciuc. Bradul măsurat de noi, cu ajutorul unui pădurar din Băile Tușnad are 42 de metri înălțime, și cu siguranță este unul dintre cei mai înalți brazi.

CENTURY-OLD TREES

A list of century-old trees and arboretums was compiled and accepted by decision of the county in 2005. This list includes only eleven trees and five arboretums. There are six protected giant trees and one arboretum in the Csík basin. The poplars surrounding Pál Gábor's Baroque country-house in Csíksomlyó are protected. They were planted by the headmaster of the high-school in the 1890's. The elm tree in the Fortress Square of Csíkszereda is estimated to be 400 years old. Its circumference is more than 4 meters. Although the fir tree is a symbol of Csík, there are no fir trees in this list of protected trees. We don't know either which the highest fir tree is. Anyway, the fir tree with its 42 meter height in Tusnádfürdő - discovered and measured by us and the foresters - is among the highest.

A CSÍKSZENTLÉLEKI HÁRSFA

Csíkszentlélek temploma mellett áll egy ötszáz évesnek becsült kislevelű hárs, vagy ahogyan a helyiek nevezik zádokfa (szádokfa). Magassága 20 m, törzsének kerülete 390 cm. A hagyomány szerint a fa környékén beszéltek meg az emberek a falu legfontosabb ügyeit. A helybeliek úgy hiszik, hogy a hársfát szerencsés helyre ültették, mivel túlélte hosszú ideig tartó szárazságot, jégverést, tűzvészt és 1864-ben árvizeket is. Mára a fa a falu jelképévé vált. 1992-ben védett természeti értéké nyilvánították. 2010-ben a csíkszentléleki hárs nyerte az Év fája Romániában versenyt, 2011-ben pedig az Év fája Európában vetélkedő győztese lett.

TEIUL DIN LELICENI

Lângă biserica din Leliceni se află teiul a cărui vârstă este de aproximativ 500 de ani. Este înalt de 20 m iar circumferința trunchiului este de 3,9 m. Conform tradiției, localnicii aici discutau problemele cele mai importante ale satului. Oamenii din sat cred ca teiul a fost plantat într-un loc norocos pentru că a supraviețuit multor catastrofe naturale, care s-au abătut asupra satului: o secetă lungă, grindină, incendii și inundațiile din 1854. Astăzi teiul a devenit emblema localității. În anul 1992 a fost declarat monument al naturii. În 2010 teiul din Leliceni a câștigat concursul Arborele Anului în România iar în 2011 a devenit câștigătorul concursului Arborele Anului în Europa.

THE LIME TREE FROM CSÍKSZENTLÉLEK

The five hundred year old lime tree stands near the Church of Csíkszentlélek. Its height is 20 m, the circumference is 3.90 m. According to tradition this was the place where the villagers discussed the most important matters of the community. The inhabitants think that the lime tree was planted in a lucky place, since it survived a long-lasting drought, hail, a conflagration and the floods of 1864. Today, the tree has become the village's symbol. It was declared a natural treasure in 1992. In 2010 the lime tree won the first prize in the Tree of the Year competition in Romania, and in 2011 became the winner of the Tree of the Year in Europe competition.

